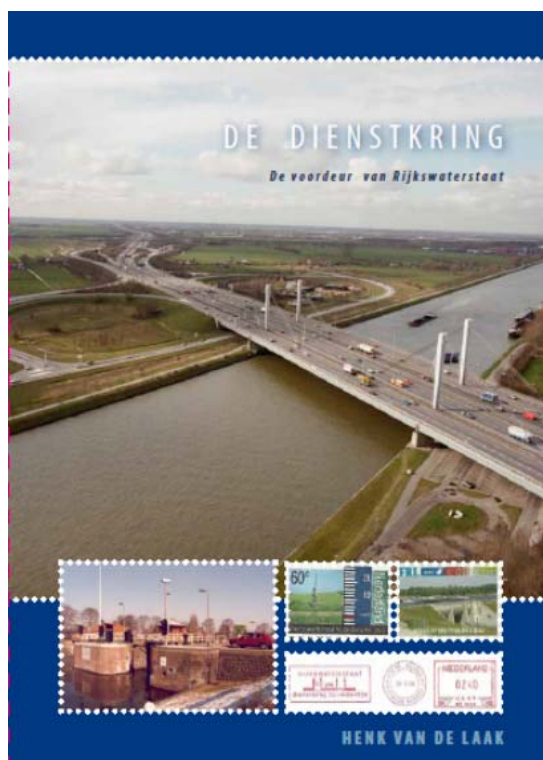

***Bijlage 5I:
De organisatie en beheersobjecten van de
(directie) "Rivieren" van Rijkswaterstaat
van begin 19e eeuw tot 1 augustus 1933.***

Behoort bij de publicatie:

1-1-2017

© Henk van de Laak

ISBN: 978-94-6247-047-7

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Bijlage 5I: Rivieren¹

K.L.M. Foto Copyright

Overstroomde uiterwaarden langs de IJssel bij Zutphen

1. Organisatie:

a. Periode tot 1 januari 1875

Onder de Bataafse Republiek vond in 1801 een reorganisatie van de waterstaat plaats². Op 1 november 1803 werden zes waterstaatsdistricten gevormd, twee voor de rivieren en vier voor de zeehavens en zeegaten³. Het 1^e district Zuid-Holland behoorde tot 'zeehavens en zeegaten'. Tijdens het Koninkrijk Holland (1806-1810) werd de reorganisatie afgerond in 1808⁴ en het land in 12 districten ingedeeld. Voor de rivieren omvatte het 1^e district (Bovenrivieren [de Boven-Rijn (inclusief Pannerdens Kanaal en Bijlands Kanaal), de Oude Rijn, de Gelderse IJssel en de Waal ten oosten van Nijmegen]) en het 2^e district (Middelrivieren [de Neder-Rijn, de Lek en de Waal ten westen van Nijmegen]).

In 1810⁵ (Holland was ingelijfd door het Franse Keizerrijk) werd een nieuwe organisatie vastgesteld. Per 1 april 1811 zouden alle waterstaatswerken van de zeven Hollandse Departementen, ook de provinciale, deel uitmaken van de 16e inspectie van de Franse Dienst van Bruggen en Wegen (Service des Ponts et Chaussées). Deze inspectie werd verdeeld in twee divisies: 1e met de departementen Zuiderzee, Monden van de Maas en Boven-IJssel; 2e met de departementen Monden van de IJssel, Friesland, Wester-Eems en Ooster-Eems. In 1814 werd ten gevolge van het vervallen van de departementen de indeling in districten weer aangenomen. Het werden provisionele districten⁶. Na de hereniging met de Zuidelijke Nederlanden vond in 1815 bij de waterstaat een reorganisatie plaats⁷. Per 1 oktober 1817 werden zestien waterstaatsdiensten ingesteld, die grotendeels de provinciegrenzen volgden⁸.

De Grondwetsherziening van 1848⁹, afgekondigd op 3 november, legde de basis voor het huidige stelsel van parlementaire democratie in ons land. Voor Rijkswaterstaat leidde dit tot een nieuwe organisatie, die per 1 april 1849 gerealiseerd werd¹⁰. Hierbij werd ondermeer een Algemene Dienst ingesteld. Gedurende de tweede helft van de 19^e eeuw groeide het besef, dat centralisatie van het waterstaatstoezicht op de rivieren in Nederland noodzakelijk was. Men kwam tot een stroomgebiedsgewijze aanpak van de rivieren binnen Rijkswaterstaat. De minister wenste het technisch beheer van de rivieren – de uitvoering der werken voorlopig bij de hoofdingenieurs en ingenieurs latende – over te brengen aan de Algemene Dienst onder leiding van één inspecteur en

¹ In de organogrammen zijn enkel de geografisch begrensde diensten opgenomen, dus geen de werktuigkundige en elektrotechnische diensten, scheepvaartdiensten, studiediensten, aanlegdiensten etc.

² NA 2.16.06 (Inspecteurs Waterstaat vóór 1850)

³ Staatsbesluit van 3 oktober 1803, nr. 42

⁴ De nieuwe organisatie had plaats bij Keizerlijk decreet van 30 maart 1808, nr. 47 met ingang van 1 mei 1808

⁵ Keizerlijk Decreet van 14 november 1810, nr. 33

⁶ Soeverein besluit van 6 mei 1814, nr. 2804a

⁷ KB van 25 juli 1816, nr. 36 definitieve organisatie vastgesteld en de benoemingen bij KB van 25 december 1816 (LaX, nr. 26) per 1 januari 1817

⁸ KB van 8 september 1817; er waren 16 provincies omdat Nederland en België van 1815-1830 tot één staat waren verenigd onder de soevereiniteit van het Huis van Oranje.

⁹ Publicatie van 14 oktober 1848, Stbl. nr. 71; het negende hoofdstuk betreft "van den waterstaat" (Bogaard 1858, pag. 625/626)

¹⁰ KB van 8 februari 1849, Stbl. nr. 6

aan deze inspecteur zou dan een hoofdingenieur worden toegevoegd¹¹. Met ingang van 1 april 1873 werd door de Minister van Binnenlandse Zaken het 'technisch beheer der rivieren' ingesteld onder leiding van de inspecteur in Algemene Dienst P. Caland¹². In een circulaire van 14 maart 1873¹³ werd dit aan de hoofdingenieurs van de districten medegedeeld.

b. Periode van 1 januari 1875 tot 1 juli 1903.

Per 1 januari 1875¹⁴ werd de zorg voor de grote rivieren van de gewone waterstaatsdienst gescheiden. De betreffende taken en objecten werden overgedragen aan de daarvoor opgerichte Dienst Rivierbeheer met zijn ondergeschikte rivierarrondissementen. De dienst Rivierbeheer was belast met zowel de voorbereiding als de uitvoering van de werkzaamheden, verbonden aan het beheer van de grote rivieren, met inbegrip van de uiterwaarden, platen en kribben. Het rivierbeheer werd daardoor losgeweekt van de regionale districten, die alleen nog verantwoordelijk waren voor het beheer van de waterkerende werken langs de rivier.

Onder de dienst Rivierbeheer werden vijf rivierarrondissementen ingesteld:

- 1^e Arrondissement (de Boven-Rijn en de Waal);
- 2^e Arrondissement (Neder-Rijn, de Lek en de Nieuwe Maas)
- 3^e Arrondissement (de IJssel in Gelderland en Overijssel, Het Zwarte Water en Het Zwolsche Diep);
- 4^e Arrondissement (de beide Merweden, de Dordtse waterwegen en de Linge);
- 5^e Arrondissement (de Boven-Maas en de Amer).

Ansichtkaart van Het Zwarte Water te Zwolle, gebruikt 30/5/1905

Met ingang van 1 oktober 1876 werden de werken bedoeld in de volgende artikelen van hoofdstuk V der Staatsbegroting voor 1876 tot de gewone waterstaatsdienst in de districten teruggebracht:

- art. 78B (*onderhoud der drie overlaten in den Waaldijk boven Dalem en in het Wijdschild, van de grote inundatie- of hulpsluis in de Waaldijk te Dalem, de sluizen, heulen en duikers te Gorinchem*);
- en art. 84 (*Linge met uitwatering te Steenenhoek*).

Vanaf 1 juni 1881 werd het rivierbeheer gesplitst¹⁵. Het 1^e rivierdistrict omvatte globaal het bovenrivierengebied (1^e, 2^e en 3^e arrondissement) en het 2^e rivierdistrict omvatte globaal het benedenrivierengebied (4^e en 5^e arrondissement). Op 14 juli 1883 werd het 5^e arrondissement gesplitst in twee afzonderlijke arrondissementen en werd het 6^e rivierarrondissement (te

¹¹ KB van 28 januari 1873, nr. 14

¹² KB van 10 maart 1873, nr. 21

¹³ Circulaire van de Minister van 14 maart 1873, nr. 179, 3^e afdeling

¹⁴ Koninklijke Kabinetbrief van 17 december 1874, nr. 9 en MB van 19 december 1874, letter F, 3^e afdeling

¹⁵ Kabinetbrief van 18 maart 1881, nr. 18 en MB van 22 maart 1881, Litt. P, afd. Waterstaat A.

Rotterdam) ingesteld met als beheersgebied de Nieuwe Maas en het Scheur langs Maassluis en Brielle van de Lek tot in zee¹⁶, waarbij de zes rivierarrondissementen als volgt werden ingedeeld:

- 1^e rivierarrondissement (Boven Rijn en Waal);
- 2^e rivierarrondissement (Pannerdensch kanaal met Neder-Rijn en Lek);
- 3^e rivierarrondissement (Geldersche IJssel met Zwarte Water en Zwolsche Diep);
- 4^e rivierarrondissement (Boven-, Beneden- en Nieuwe Merwede, de Oude Maas, de Noord, het Mallegat met de Dordtsche Kil, de Krabbe, het Hollandsch Diep en Haringvliet, het Volkerak en het Spui met het Beerengat);
- 5^e rivierarrondissement (Boven Maas van de scheiding van België tot Woudrichem benevens de Amer);
- 6^e rivierarrondissement (Nieuwe Maas en het Scheur langs Maassluis en Brielle van de Lek tot in zee);
- Het onmiddellijke toezicht over de waterkerende werken langs de rivieren blijft bij de gewone waterstaatsdienst in de districten.

In 1883 kwam er een grensregeling, waarbij de rivierarrondissementen ook omschreven werden¹⁷.

Met ingang van 1 juli 1886 werd de eerstaanwezende ingenieur bij de werken van de Maasmond tijdelijk belast met het beheer van de Amer met de daartoe behorende delen van de Donge en het Oude Maasje en van het zuidelijk gedeelte van de Killen van het Bergsche Veld¹⁸.

Op 1 oktober 1886 werden de beide rivierdistricten weer samengevoegd en ontstond de dienst 'Beheer Grote Rivieren'¹⁹.

Een volgende wijziging trad begin 1892 op, waarbij het rivierbeheer nader werd omschreven en gedeelten over werden gebracht naar de districten²⁰:

- *Art 1: Tot het rivierbeheer horen:*
 - *het in aanleg zijnde riviervak aanvangende in de Maas aan het Heleind en eindigende aan de vereniging met de Donge met de daartoe behorende dijken en werken;*
 - *het Heusdensche kanaal;*
 - *de Amer en het benedendeel van de Donge tot aan de spoorwegbrug en het zuidelijk gedeelte der Killen van het Bergschen veld;*
 - *en werken tot afsluiting van het benedengedeelte der Maas.*
- *Art. 2: De Baardwijksche overlaat behoort tot de waterstaatsdienst in het 6^e district.*
- *Art. 3: Het Zwarte Water en Het Zwolsche Diep behoren tot de waterstaatsdienst in het 4^e district.*
- *Art. 4: De Maas van de scheiding met België tot de grensafscheiding der provinciën Limburg en Gelderland behoort tot de waterstaatsdienst in het 7e district.*
- *Art. 5: Deze beschikking treedt in werking voor zoveel betreft de art. 1 t/m 3 met ingang van 1 februari 1892 en voor zo veel betreft art. 4 met ingang 15 februari 1892.*

Per gelijke datum²¹ werd met ingang van 1 februari 1892 de verlegging van de Maasmond gebracht onder het 5^e rivierarrondissement, terwijl de Heerenwaardensche overlaten toebehoorden aan het 1^e rivierarrondissement.

In oktober 1884²² zond de hoofdingenieur van de Dienst Beheer Grote Rivieren aan de inspecteur een kaart van alle dienstkringen in de zes rivierarrondissementen²³, die in januari 1895 ook als zodanig werden vastgesteld²⁴.

¹⁶ Koninklijke Kabinetsbrief van 20 juni 1883 en MB van 14 juli 1883, nr. 6, afd. Waterstaat A

¹⁷ MB van 14 juli 1883, nr. 6, afd. Waterstaat A

¹⁸ MB van 1 april 1886, nr. 37

¹⁹ Koninklijke Kabinetsbrief van 27 juni 1886, nr. 6.

²⁰ Koninklijke Kabinetsbrief van 25 januari 1892, nr. 32 en MB van 25 januari 1892, nr. La. A., afd. Waterstaat, 3^e onderafd. b

²¹ MB van 25 januari 1892, nr. La. B., afd. Waterstaat, 3^e onderafd. b

²² brief van 27 oktober 1894, nr. 5323 H

²³ NA 3.07.07 inv. nr. 514

²⁴ MB van 31 januari 1895, nr. 140, afd. Waterstaat, 3^e onderafd. b

aa. 1^e rivierarrondissement:

Kaart dienstkringen 1° rivierarrondissement 1894

Dienstkring Lobith:

- Boven-Rijn en Waal tussen kmr. 0 (Pruisische grens) en kmr. XXV (=25) bij Nijmegen.

Dienstkring Nijmegen:

- Rivier de Waal van kmr. XXV bij Nijmegen tot kmr. XLVIII (= 48).

Dienstkring Tiel:

- Rivier de Waal van kmr. XLVIII tot kmr. LXXII (= 72).

Dienstkring Zaltbommel:

- Rivier de Waal van kmr. LXXII tot de mond van de Maas.

Poststuk van Lobith (hulppostkantoor vanaf 1850) met naamstempel 'T LOBITH' (in gebruik tussen 1850 en 1873), via bodeloop naar Zevenaar (12/8/1865) naar 's-Gravenhage (geschreven port 10 cent voor de ontvanger)

ab. 2^e rivierarrondissement:

Afb. 5: Kaart dienstkringen 2° rivierarrondissement 1894

Dienstkring Pannerden:

- Van de hoofddam bij Pannerden tot kmr. XXXVII (= 37) bij Heteren.

Dienstkring Rhenen:

- Neder Rijn en Lek van kmr. XXXVII tot de grensscheiding van de provincies Gelderland en Zuid-Holland.

Dienstkring Vreeswijk:

- Rivier de Lek van de grensscheiding van de provincies Gelderland en Zuid-Holland tot de Noord.

De standplaats van de dienstkring Pannerden werd per 1 november 1897 gewijzigd in Arnhem²⁵, terwijl bij dezelfde beschikking de standplaats van de dienstkring Arnhem (2^e rivierarrondissement) werd gewijzigd in Dieren. Voorts ging met ingang van 1 januari 1900 het 2^e rivierarrondissement bestaan uit vier dienstkringen te weten Arnhem, Rhenen, Vreeswijk en Schoonhoven²⁶. Ook werd aan het eind van deze periode per 1 mei 1902 de standplaats van de dienstkring Rhenen gewijzigd in Wageningen²⁷.

Oude ansichtkaart van het veer over de rivier de IJssel te Rhenen.
Dit is onjuist omdat Rhenen in de provincie Utrecht is gelegen.
Het zal dus Rheden moeten zijn in Gelderland, dat aan de IJssel is gelegen

ac. 3^e rivierarrondissement

Dienstkring Arnhem:

- Gelderse IJssel tussen de wederzijdse bedijkingen van Westervoort tot Zutphen.

Dienstkring Deventer

- Gelderse IJssel tussen de wederzijdse bedijkingen van Zutphen tot Hattem.

Dienstkring Kampen:

- Gelderse IJssel tussen de wederzijdse bedijkingen van Hattem tot zee (Het Zwarte Water etc. behoort tot het 4^e district).

²⁵ MB van 18 augustus 1897, nr. 151, afd. Waterstaat, 3^e onderafd. b

²⁶ MB van 17 juni 1899, nr. 175, afd. Waterstaat, 3^e onderafd. b

²⁷ MB van 14 oktober 1902, nr. 194, afd. Waterstaat T

Postzegelvelletje "Mooi Nederland" Kampen

ad. 4^e rivierarrondissement:

Afb. 8: Kaart dienstkringen 4^e rivierarrondissement 1894

Dienstkring Gorinchem:

- De Boven- en Beneden Merwede van Loevenstein tot Werkendam en van Werkendam tot de Noord.

Dienstkring Werkendam:

- De Nieuwe Merwede van Werkendam tot de Kop van 't Land;
- Een gedeelte van de Biesbosch van Werkendam tot Deeneplaat bezuiden de bandijk en aan de rechteroever van de Nieuwe Merwede van Mond tot de Kop van 't. Land.

Dienstkring Dordrecht:

- De rivier de Noord, een gedeelte van de Oude Maas, het Spui, het Mallegat, de Dordtse Kil en het benedendeel van de Nieuwe Merwede vanaf de Kop van 't Land.

Dienstkring Willemsdorp:

- Het Hollandsch Diep en het Haringvliet, behalve de dijk- en oeverwerken op het eiland Tien Gemeenten.

Ambtelijke mededeeling (dienstpost, portvrijdom) van de opzichter M.A. Bäumer te Werkendam (langstempel, hulppostkantoor) naar Gorinchem (14/12/1877). Bäumer was tot 1/1/1893 dienstkringhoofd van de dienstkring Werkendam van het 4^e rivierarrondissement.

In het 4^e rivierarrondissement werd met ingang van 1 maart 1900 de standplaats Willemdorp gewijzigd in Dordrecht, zodat de rivierdienst vanaf dat moment twee dienstkringen in Dordrecht had gevestigd²⁸.

ae. 5^e rivierarrondissement:

Afb. 10: Kaart dienstkringen 5^e rivierarrondissement 1894

- Dienstkring Grave:
 - De rivier de Maas tussen Mook en Maasbommel.
- Dienstkring 's-Hertogenbosch:
 - De rivier de Maas tussen Maasbommel en de mond van de Dieze.
- Dienstkring 's-Hertogenbosch:
 - De rivier de Maas tussen de mond van de Dieze en Woudrichem.
- Dienstkring Geertruidenberg:
 - De Nieuwe Maas van Genderen tot de Dongemond en de Amer.

²⁸ MB van 16 februari 1900, nr. 180, afd. Waterstaat, 3^e onderafd. b

Frankerstempel gemeente Geertruidenberg

Ook werd een wijziging doorgevoerd in het 5^e rivierarrondissement, waarbij per 1 april 1898 een van de dienstkringen 's-Hertogenbosch gewijzigd werd in dienstkring Heusden. Ook de standplaats van de dienstkring Grave werd per 1 september 1900 gewijzigd in Ravenstein²⁹.

af. 6^e rivierarrondissement:

Kaart dienstkringen 6^e rivierarrondissement 1894

Dienstkring Rotterdam:

- De Nieuwe Maas tussen de mond van de Lek en het oostpunt van het eiland Rozenburg.

Dienstkring Maassluis:

- Gedeelte van de rivier Het Scheur tussen de oostpunt van het eiland Rozenburg en de benedenste grens tussen Maassluis en Maasland.

Dienstkring Hoek van Holland:

- Gedeelte van de rivier Het Scheur tussen de benedenste grens van de gemeenten Maassluis en Maasland tot in zee.

Dienstkring Hoek van Holland:

- Gedeelte van de benedenste grens van de gemeenten Maassluis en Maasland tot de zee.

Dienstkring Nieuwesluis:

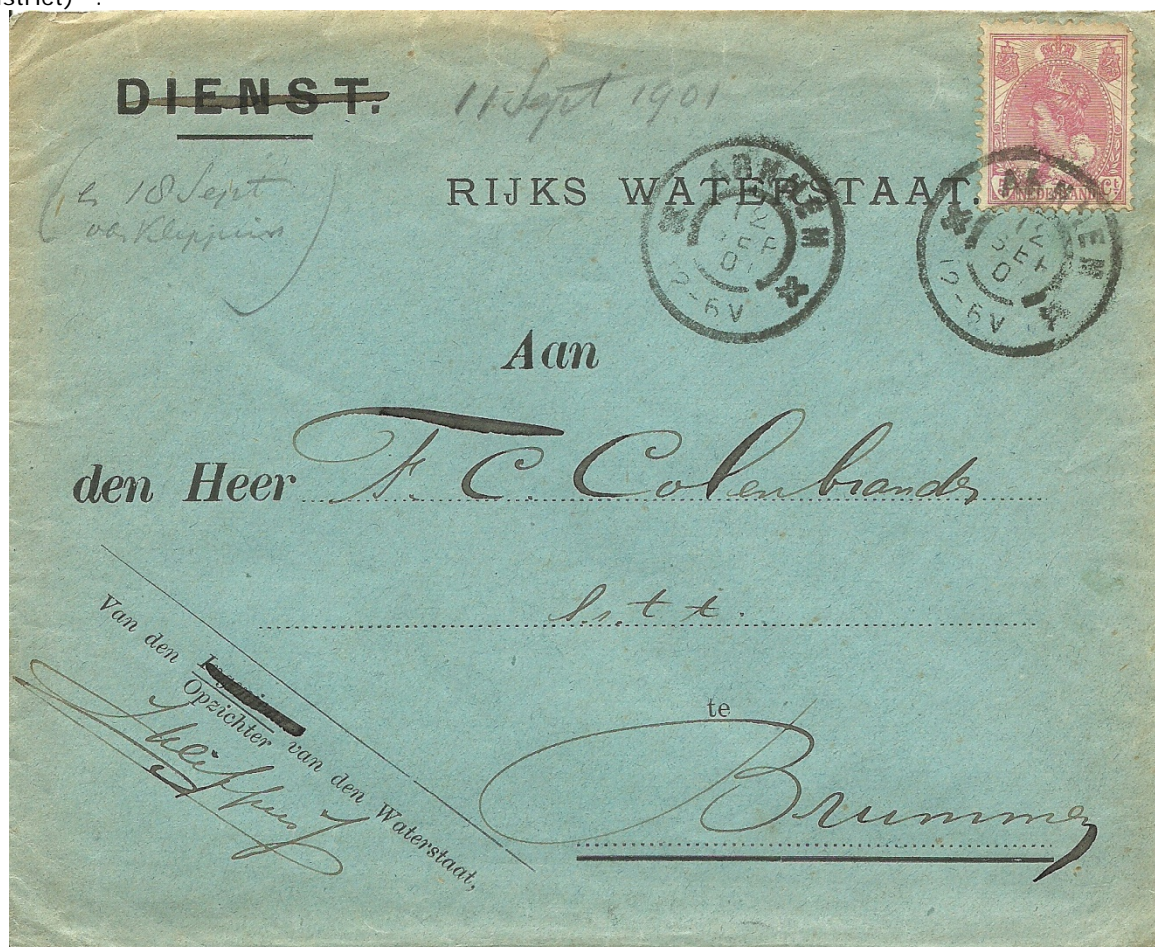
- De werken gelegen langs de Noordgeul, langs het benedengedeelte van de Oude Maas vanaf het Hartelse Gat langs de Botlek, het Hartelse Gat en de Brielsche Nieuwe Maas tot aan zee.

Met ingang van 1 april 1901 werd de standplaats van de dienstkring Rotterdam (6^e rivierarrondissement) gewijzigd in Schiedam³⁰. Ook in Hoek van Holland traden nog wijzigingen op, waar de dienstkringen vanaf 1 januari 1902 niet meer onder de bevelen van de adjunct-ingenieur voor de verbetering van de Rotterdamse Waterweg vielen³¹ (zie ook bijlage 4a).

Met ingang van 1 mei 1902 vond er wijziging van de grensregeling van de arrondissementen plaats, waarbij er onder andere een nieuwe grens vastgesteld werd tussen het 4e rivierarrondissement en het 6e district (Noord-Brabant, gedeelte Donge en werken Moerdijk en

²⁹ MB van 3 oktober 1900, nr. 141, afd. Waterstaat T
³⁰ MB van 5 februari 1901, La. G., afd. Waterstaat T
³¹ MB van 24 januari 1902, La. U., afd. Waterstaat T

Willemstad) én het 10e district (Zuid-Holland). Ook de begrenzing van het 5e rivierarrondissement werd aangepast (onder andere de traverse Beersche Maas en de Baardwijkse Overlaat naar het 6e district)³².

Voorbedrukte dienstvenloppes van het dienstkringhoofd J. Klippus (rivier dienstkring Arnhem) aan (dijkgraaf) F.C. Colenbrander³³ te Brummen (12/9/1901)³⁴ (geen portvrijdom waarschijnlijk omdat de brief niet gericht was aan het polderbestuur) (In bijlage 8 wordt onder andere uitgelegd onder welke voorwaarden portvrijdom gold)

c. Periode van 1 juli 1903 tot 1 november 1915

Als uitvloeisel van de Grondwet 1887 kwam de Waterstaatswet 1900 (WW1900)³⁵ tot stand, die bepaalde dat de inrichting van de Rijkswaterstaatsdienst vastgesteld zou worden bij algemene maatregel van bestuur. De WW1900 trad per 15 juni 1902 in werking³⁶.

Deze algemene maatregel van bestuur kwam in 1903³⁷ tot stand waarbij het KB van 1849 werd ingetrokken. De centrale districten werden opgeheven en er werden directies gevormd, waarbij de arrondissementen bleven bestaan als onderdelen van die directies. Bij de nieuwe grensregeling van 1903 werd bepaald dat de grote rivieren, met uitzondering van de Maas boven de grensscheiding van de provincies Limburg en Gelderland, behoorden tot de 2^e en 3^e directiën die uit zes rivierarrondissementen bleef bestaan³⁸.

Op 1 augustus 1904 waren de werkzaamheden van de Bergsche Maas (Maasmondverlegging) gereedgekomen en overgedragen aan het 6^e district (Noord-Brabant).

Bij de grensregeling per 1 januari 1913 bleven de rivierarrondissementen in grote lijnen onveranderd³⁹. Uitzondering hierop was de benedenstroomse begrenzing van het 5^e

³² MB van 22 april 1902, La. A., afd. Waterstaat T

³³ Mr. F.C. Colenbrander (18/11/1756-22/5/1836) was dijkgraaf bij de polder Brummense Bandijk van 1875-1905; Sinds juli 1958 ging deze polder op in het polderdistrict Brummen-Voorst, per 1 februari 1984 in het waterschap Oost-Veluwe, per 1 januari 1997 in het waterschap Veluwe en per 1 januari 2013 in het waterschap Vallei en Veluwe.

³⁴ Het in 1963 gebouwde gemaal te Brummen draagt de naam van F.C. Colenbrander (ook bekend als gemaal Cortenoever). Bij de polder Brummense Bandijk zijn drie generaties F.C. Colenbrander als dijkgraaf werkzaam geweest (grootvader van 1857-1875, zoon van 1875-1905 en kleinzoon van 1903-1933).

³⁵ wet van 10 november 1900, Stbl. 176

³⁶ KB van 20 mei 1902, Stbl. 75

³⁷ KB van 3 juni 1903, Stbl. 151

³⁸ MB van 24 augustus 1903, nr. 188, afd. Waterstaat

³⁹ MB van 7 november 1912, nr. 242, afd. Waterstaat

rivierarrondissement met de 8^e directie (Limburg), die kwam te liggen bij kmr. 176 beneden Grave. Mede hierdoor en de voorbereiding van de Maaskanalatie werd de dienstkring Ravenstein per 1 augustus 1913 opgeheven⁴⁰ en bij dezelfde beschikking werden de dienstkringen 's-Hertogenbosch, Heusden en Geertruidenberg gewijzigd vastgesteld.

Per 1 februari 1907 was de standplaats van de dienstkring Arnhem (3^e rivierarrondissement) gewijzigd in Doesburg⁴¹.

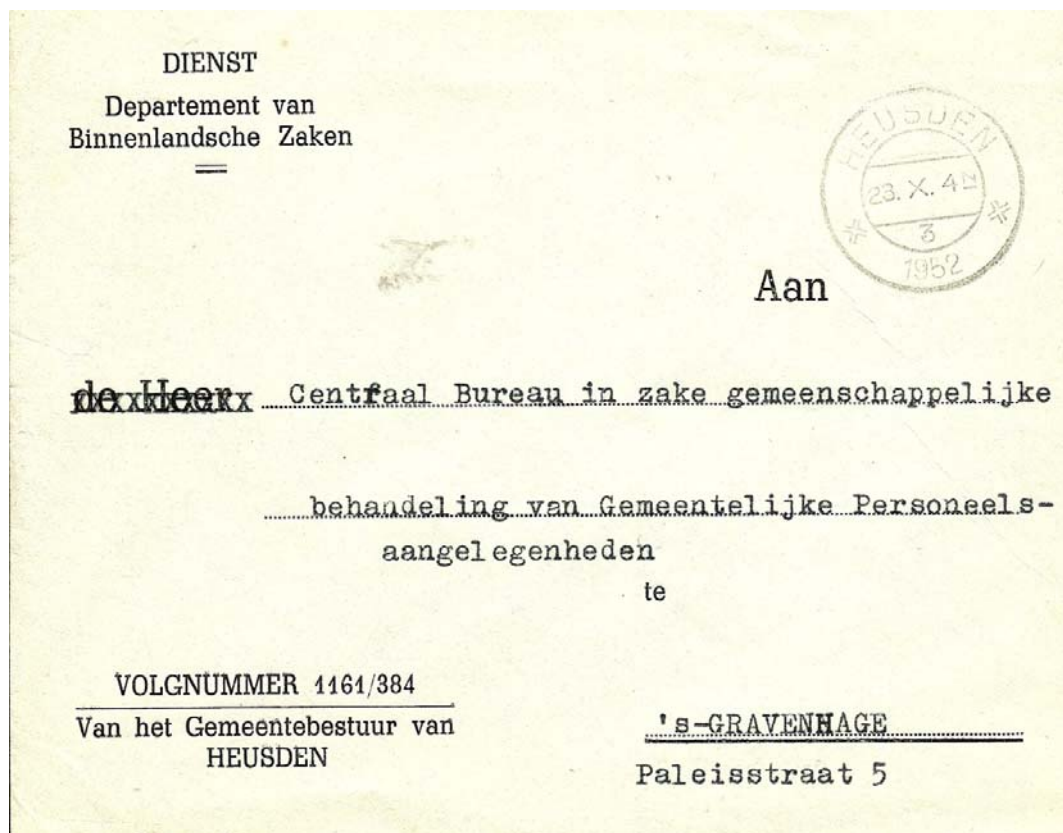
Frankerestempel gemeente Doesburg met de brug over de IJssel (1951 opengesteld)

Per 1 januari 1913 werden de grenzen tussen de dienstkringen in het 3^e rivierarrondissement opnieuw vastgesteld⁴², mede in verband met de wijziging van de dienstkring Kampen in 1892 toen een gedeelte van het beheersgebied was overgegaan naar het 4^e district.

d. Periode van 1 november 1915 tot 16 december 1929

Bij de grensregeling per 1 november 1915 werd de 2^e en 3^e directiën verdeeld in vijf arrondissementen⁴³. Het 4^e en 5^e rivierarrondissement werd samengevoegd tot het nieuwe Vierde rivierarrondissement, waardoor het 6^e rivierarrondissement het Vijfde rivierarrondissement werd.

Het nieuwe Vierde rivierarrondissement bestond vanaf die datum uit de dienstkringen Gorinchem, Dordrecht (2x), Werkendam, Heusden en Geertruidenberg. De dienstkring 's-Hertogenbosch werd per die datum opgeheven en de werken gedeeltelijk overgedragen aan de 7^e en 8^e directie en de overige werken aan de dienstkring Heusden⁴⁴.

Dienstenvolpse gemeentebeftuur Heusden

⁴⁰ MB van 20 november 1912, nr. 245, afd. Waterftaat

⁴¹ MB van 29 december 1906, La Z, afd. Waterftaat

⁴² MB van 10 juni 1912, nr. 212, afd. Waterftaat

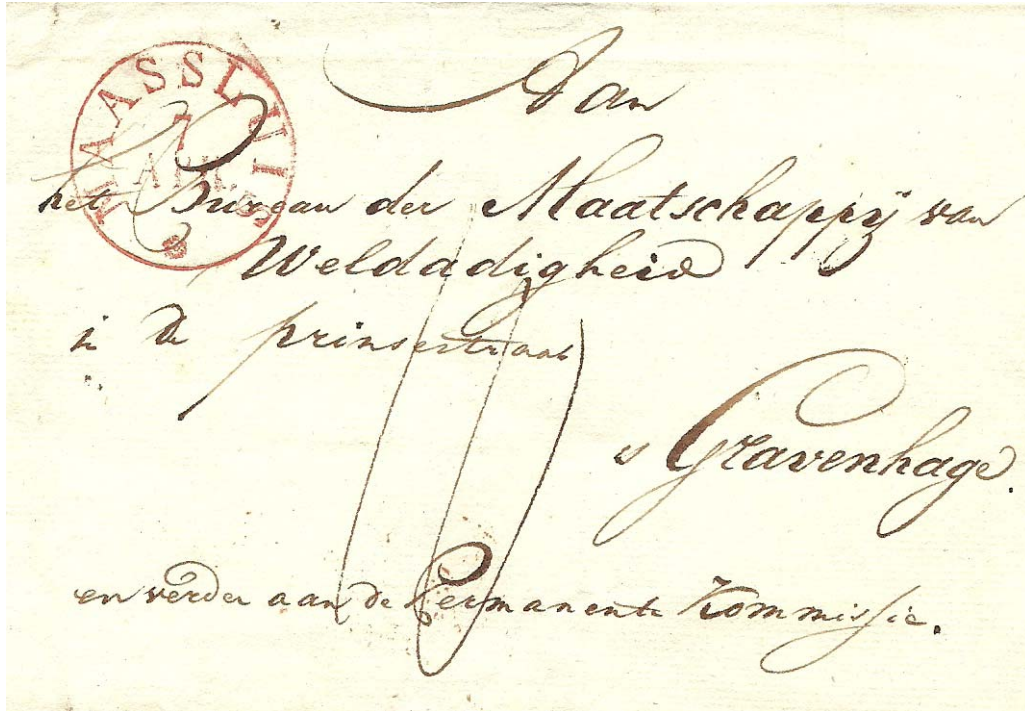
⁴³ MB van 3 augustus 1915, nr. 228, afd. Waterftaat

⁴⁴ MB van 3 augustus 1915, nr. 228, afd. Waterftaat en MB van 2 november 1915 La. N. afd. Waterftaat

Het nieuwe Vijfde rivierarrondissement bestond vanaf 1 november 1915 uit de dienstkringen Schiedam, Maassluis, Hoek van Holland en Nieuwesluis, waarvan de standplaats het jaar daarop gewijzigd werd in Brielle.

De dienstkring Lobith werd per 1 oktober 1916 opgeheven en de begrenzingen van de dienstkringen gewijzigd: dienstkring Nijmegen (kmr. 0 – 34 [Loenen]), dienstkring Tiel (kmr. 34 – kmr. 64 [Heerewaarden]) en de dienstkring Zaltbommel (kmr. 64 – kmr. 94)⁴⁵.

Per 1 november 1919 werd de standplaats Dieren gewijzigd in Rheden⁴⁶ en met ingang van 1 maart 1921 werd de dienstkring Brielle gevoegd bij de dienstkring Maassluis⁴⁷.

Omslag van Maassluis K29 (7/4/1831) naar 's-Gravenhage, geschreven port 10 cent

Bij het gewijzigde organisatiebesluit Rijkswaterstaat per 1 mei 1918 werd de benaming van de '2^e en 3^e directiën' gewijzigd in 'directie Grote Rivieren'. Deze directie omvatte de grote rivieren met hun zomer- en winterbed, met uitzondering van de Maas boven kmr. 29 bij Well (*opnieuw een gewijzigde grens*), van de Donge en stromen en zeegaten in de provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland beneden een bepaalde grens⁴⁸.

De dienstkring Dordrecht (voorheen Willemsdorp) werd per 1 november 1921 opgeheven en gevoegd bij de andere dienstkring Dordrecht, waarbij de omschrijving opnieuw werd vastgesteld⁴⁹. Bij de wijziging van het organisatiebesluit en de grenswijziging van 1921⁵⁰ werden er kleine wijzigingen voor de directie Grote Rivieren en het Vierde rivierarrondissement doorgevoerd. In 1923 vond er wel een wezenlijke wijziging plaats, omdat vanaf 1 mei 1923 de begrenzing met de directie Limburg opnieuw gewijzigd werd van 'kmr. 29 bij Well' in 'kmr. 176 even beneden Grave'⁵¹. Per die datum verviel het arrondissement de Maas en werd het gedeelte van de Maas van kmr. 176 even beneden Grave tot kmr. 29 bij Well gevoegd bij het Eerste rivierarrondissement⁵². In dezelfde beschikking werd bepaald dat de dienstkring 's-Hertogenbosch van de Maas (kmr. 176 even beneden Grave tot kmr. 29 bij Well) werd belast met het toezicht op het gedeelte van de traverse van de Beerschen Overlaat, ten westen van de Elfweg (bij Grave) zulks voor zover betreft de naleving van de bepalingen van de Rivierenwet, in zoverre deze krachtens KB van 11 november 1919, Stbl. nr. 743 op genoemde traverse van toepassing waren.

⁴⁵ MB van 22 mei 1916 nr. La. R, afd. Waterstaat

⁴⁶ MB van 21 november 1919, nr. 239, afd. Waterstaat T

⁴⁷ MB van 28 februari 1921, nr. 252, afd. Waterstaat T

⁴⁸ KB van 5 november 1917, nr. 29

⁴⁹ MB van 23 augustus 1922, nr. 2457, afd. Waterstaat T

⁵⁰ KB van 23 juli 1921, nr. 24 en MB van 22 augustus 1921, nr. 251, afd. Waterstaat T

⁵¹ KB van 15 mei 1923, nr. 33

⁵² MB van 31 mei 1923, La. A., afd. Waterstaat T

Per 1 augustus 1924 werd de dienstkring Zaltbommel van Grote Rivieren gecombineerd met de dienstkring Zaltbommel van de directie Gelderland (en Overijssel).

Per 1 september 1927 werd de begrenzing tussen het Eerste- en Tweede rivierarrondissement bij de Pannerdensche Kop gewijzigd⁵³.

Bij het gewijzigde organiek besluit Rijkswaterstaat⁵⁴ werd met ingang van 1 oktober 1928 bij de directie Grote Rivieren de rivier de Hollandsche IJssel, het Maas-Waalkanaal, evenals de schutsluis te St. Andries met de voorhavens gevoegd. Dit had tot gevolg dat de grensregeling aangepast diende te worden, waarbij de Hollandsche IJssel, voor zover deze niet was gekanaliseerd, ging behoren tot het Vijfde rivierarrondissement, terwijl het Maas-Waalkanaal en de schutsluis St. Andries naar het Eerste rivierarrondissement over gingen⁵⁵.

De instelling van het district Maasverbetering per 15 juli 1929⁵⁶ had tot gevolg dat deze dienst belast werd met de werken tot het geschikt maken van de rivier de Maas voor grote afvoeren, maar ook met de dienst van de Maas van kmr. 176 even beneden de Maas tot kmr. 29 bij Well.

e. Periode van 16 december 1929 tot 1 augustus 1933

Met ingang van 16 december 1929 kwam er een geheel nieuw organiek besluit Rijkswaterstaat⁵⁷, waarin voor de rivierdienst het volgende was bepaald:

- *De directie Grote Rivieren omvatte de grote rivieren met hun zomerbed, naast het winterbed van de Bergsche Maas en het toezicht als gevolg van de Rivierenwet op het winterbed der grote rivieren, met uitzondering van de Maas boven kmr. 29 bij Well, van de Donge en van de stromen en zeegaten in Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland beneden de lijn en nog wat uitzonderingen; voorts omvatte deze directie de rivier de Hollandsche IJssel, de schutsluis te St. Andries met voorhaven en de vluchthaven te Dintelsas en bepaalde baggerwerken.*

Een gedeelte van de directie Zeeland ging over naar het Derde rivierarrondissement, het Maas-Waalkanaal naar de directie Limburg en de beschrijving van het district Maasverbetering onderging natuurlijk geen wijziging.

Bij de daarop aangepaste grensregeling⁵⁸ werd de directie Grote Rivieren onderverdeeld in vier arrondissementen, waarbij het Tweede en Derde rivierarrondissement werden samengevoegd tot het nieuwe Tweede rivierarrondissement. Het voormalige Vierde rivierarrondissement werd daardoor het Derde rivierarrondissement en het voormalige Vijfde rivierarrondissement werd het Vierde rivierarrondissement.

Met ingang van 1 mei 1931 werden de dienstkringen Vreeswijk en Schoonhoven samengevoegd tot de nieuwe dienstkring Schoonhoven⁵⁹. Per 1 april 1932 werd de dienstkring Heusden opgeheven en het beheersgebied verdeeld over de dienstkringen Dordrecht en Geertruidenberg⁶⁰. Verder werd per 1 mei 1933 de dienstkring Schiedam opgeheven en samengevoegd met de dienstkring Maassluis⁶¹.

Met ingang van 1 maart 1933 werd het district Maasverbetering opgeheven en de betrokken gedeelten van de rivier de Maas en de Bergsche Maas onttrokken aan de directie Grote Rivieren en gevoegd bij de directie Limburg⁶². De directie Limburg omvatte nu het zomerbed en het toezicht als gevolg van de Rivierenwet op het winterbed van de Maas en de Bergsche Maas van de grens bij Eijsden tot kmr. 54 bij de Dongemond. Het Derde rivierarrondissement had vanaf dat moment geen zeggenschap meer over de Maas beneden kmr. 29 bij Well en de Bergsche Maas.

Met ingang van 1 augustus 1933 kwam er een nieuw organiek besluit Rijkswaterstaat met ondermeer de instelling van de directie Boven- en Benedenrivieren⁶³. Voor het vervolg wordt verwezen naar de bijlagen 5m en 5n.

⁵³ MB van 15 augustus 1927, La. A., afd. Waterstaat

⁵⁴ KB van 15 september 1928, nr. 47

⁵⁵ MB van 17 oktober 1928, nr. 321, afd. Waterstaat T

⁵⁶ KB van 22 juni 1929, nr. 34 en MB van 10 juli 1929, La. C., afd. Waterstaat T

⁵⁷ KB van 13 december 1929, nr. 36

⁵⁸ MB van 4 januari 1930, La. A., afd. Waterstaat T

⁵⁹ DG van 22 januari 1931, nr. 391 G (Kabinet) en DG 29 januari 1931 La. O, Directie van de Waterstaat

⁶⁰ DG van 30 januari 1932, nr. 369, Directie van de Waterstaat

⁶¹ DG van 1 februari 1933, nr. 364, Directie van de Waterstaat

⁶² MB van 23 januari 1933, La. N., Directie van de Waterstaat

⁶³ MB van 12 april 1933, La. N., Directie van de Waterstaat

2. Beheersobjecten

Om een duidelijk aansluitende beschrijving van de waterstaatswerken van de rivieren te geven, is dit opgenomen in de bijlage 5m voor de 4^e t/m 6^e rivierarrondissement (vanaf 1884) (Benedenrivieren) en bijlage 5n voor het 1^e t/m 3^e rivierarrondissement (vanaf 1884) (Bovenrivieren).

Dienstbriefkaart van de hoofdingenieur (s-Gravenhage 2/1/1895) naar de ingenieur van het 4^e rivierarrondissement (Dordrecht 2/1/1895) portvrijdom